

Arbejdsløshed og beskæftigelsespolitik i et regionalt perspektiv

1. Indledning

1970'ernes arbejdsløshedskrise har i varierende omfang »ramt« forskellige erhverv og aldersgrupper, men hvordan er det gået med den regionale udvikling i arbejdsløsheden? Er de regionale arbejdsløshedsforskelle mindsket i takt med den generelle stigning i arbejdsløsheden siden konjunkturomsvinget i 1974?

Opmærksomheden i den offentlige debat og i tiltagene mod arbejdsløsheden har fortrinsvis været rettet mod arbejdsmarkedets marginalgrupper (de unge og de ældre). Der har derimod været forholdsvist få analyser af den regionale udvikling i arbejdsløsheden. Formålet med dette indlæg er derfor at skitsere forskellige metoder til belysning af regionale arbejdsløshedsforskelle, samt at karakterisere den regionale udvikling i arbejdsløsheden. Det må anses for påtrængende at få fastslået, om der også under en generel konjunkturafmatning er behov for en regionsspecifik indsats mod arbejdsløsheden.

I 1970'erne er stadig flere opgaver og byrder blevet pålagt (amts)kommunerne. Dette gælder også for beskæftigelsespolitikens vedkommende. Tidligere var beskæftigelsespolitik udelukkende en statslig opgave. I dag finansierer og admini-

strerer (amts)kommunerne en række betydelige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger, så som lov 488 af 1977, jobtilbuds- og jobskabelsesordningerne. Denne udvikling har aktualiseret en analyse af, hvilke muligheder (amts)kommunerne har for at føre beskæftigelsespolitik udover de ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. Er det muligt for (amts)kommunerne at nedbringe arbejdsløsheden i særligt arbejdsløshedsudsatte områder?

Denne problemstilling kan teoretisk analyseres med udgangspunkt i traditionel økonomisk indkomstdannelsesteori.

II. En regional keynesmodel

En regionalisering af den simple keynesmodel kan anvendes dels til at forklare, hvorfor konjunkturændringer har forskellig effekt i forskellige regioner, og dels til at skønne over de direkte og indirekte regionale effekter af den økonomiske politik, herunder spørgsmålet om (amts)kommunerne har mulighed for at føre en selvstændig og effektiv stabiliseringspolitik.

Da dette ikke er stedet for en matematisk eksercits i økonomiske modeller, vil den følgende fremstilling af regionale keynesmodeller være koncentreret om nogle af de konklusioner, der kan drages ud fra sådanne modeller. En udledning og fuldstændig redegørelse for nedenstående konklusioner findes i Morsing (1983): »Regionale arbejdsløshedsforskelle og

*Statistisk Kontor,
Københavns kommune*

(amts)kommunal beskæftigelsespolitik«.

På baggrund af en simpel lærebogs-keynesmodel med eksogent bestemt eksport kan indkomsten i region r være bestemt ved følgende:

$$Y_r = k_r (\bar{I}_r + \bar{G}_r + \bar{X}_r + a_r + b_r + (c_r + m_r) \bar{T}_r) \quad (1)$$

hvor $k_r = 1 / (1 + (c_r + m_r) (1 + t_r))$

Y = indkomst, I = investering, G = offentligt forbrug, X = eksport, a , b og T = indkomstuafhængig forbrug, import og skat, c , m og t = marginalt indkomstaafhængigt forbrug, import og skat.

Den regionale indkomstmultiplikator kan bestemmes som:

$$dY_r / d\bar{G}_r = k_r \quad (2)$$

Størrelsen af den regionale indkomstmultiplikator ved øget offentligt forbrug bestemmes således af tilbøjeligheden til at forbruge lokalt producerede varer ($c_r - m_r$) ud af den disponible regionale indkomst. Denne konklusion kan ikke overraske, da den er helt analog til den tilsvarende for en nation.

Pendling

Det specielle ved en regional analyse er imidlertid, at der altid vil forekomme pendling (d.v.s. bolig-arbejdssted trafik) over regionsgrænserne, uanset hvordan det regionale arbejdsmarked defineres. Hvis pendlingen er betydelig, vil den i lighed med indkomstskat være en lækage i den regionale multiplikatorproces. Den disponible regionale indkomst skal fratrækkes den del af indkomsten, der marginalt betales til beskæftigede, som pendler ind i regionen (p_r).

I denne model, hvor indkomstforhold i øvrige regioner ikke påvirker den regionale indkomst i den betragtede region, må udpendlingen antages at være eksogen, hvorved den marginale udpendling er 0.

Den marginale pendling vil i denne model derfor kun bestå af indpendling, d.v.s. p_r større end eller lig 0. Den regionale indkomstmultiplikator vil ved pendling mellem regionerne være følgende:

$$k_r = \frac{1}{1 + (c_r + m_r) (1 + t_r + p_r)} \quad (3)$$

Det fremgår heraf, at pendlingen udgør et »dræn« i den regionale indkomstudvikling. Hvis det antages, at den marginale indkomstskatteprocent er 0,5, vil indkomstmultiplikatoren ved offentlige udgifter være mindre end 1, hvis den marginale indpendling er større end 0,5.

Nettoindpendlingen (indpendlingen - udpendlingen) inden for hver primærkommune varierede mellem $\div 58$ pct. og 67 pct. af de beskæftigede i de respektive kommuner i november 1980¹⁾. Da indpendlingen er større end dette minimums-skøn, kan det konkluderes, at den kommunale indkomstmultiplikator er mindre end 1 i visse områder (givet at den marginale pendling er lig den gennemsnitlige pendling). For amtskommunernes vedkommende udgør indpendlingen i november 1980 maksimalt 25 pct. af antal beskæftigede i de betragtede områder.

Pendling reducerer således (amts)kommunernes mulighed for at øge den regionale beskæftigelse via den (amts)kommunale finanspolitik.

III. Interregionale multiplikatorer

Ved udledningen af simple regionale multiplikatorer betragtes den regionale eksport som eksogent bestemt. Da en regions import modsvares af eksport fra de øvrige regioner, medfører en ekspansion i en regions import en feedback-effekt. Denne effekt kan med fordel analyseres i en model med 2 regioner, hvor den regionale eksport er endogen.

Eksporten i region r (X_r) er således definatorisk lig importen i de øvrige regioner ($M_\emptyset$), som er afhængig af indkomsten i de øvrige regioner ($Y_\emptyset$). Det kan vises (se Morsing, 1983), at den interregionale multiplikator ved øgede offentlige udgifter i region r er lig:

$$\frac{dY_r}{d\bar{G}_r} = \frac{k_r}{1 + k_r m_\emptyset (1 + t_\emptyset) k_\emptyset m_r (1 + t_r)} \quad (4)$$

hvor fodtegnene r og $\emptyset$ refererer til henholdsvis region r og de øvrige regioner.

Den interregionale multiplikator (4) vil altid være større end den regionale multiplikator. Stigningen i de offentlige udgifter i region r ($d\bar{G}$) resulterer i en stigning i den disponible regionale indkomst i region r via den regionale multiplikator (k_r). En del af denne indkomststigning (m_r) anvendes til øget import, hvilket fører til en indkomststigning i de øvrige regioner via multiplikatoren ($k_\emptyset$). Feedback-effekten opstår da ved, at forøgelsen af den disponible indkomst i de øvrige regioner ($d\bar{G}_r k_r m_r (1 + t_r) k_\emptyset (1 + t_\emptyset)$) giver anledning til import fra region r , hvilket forstærker ekspansionen i region r .

I tabel 1 er den interregionale multiplikator i region r beregnet for alternative importkvoter på baggrund af (4). Endvidere er de tilsvarende regionale multipli-

katorer anført. Med de valgte parametre for forbrugskvoten og skatteprocenten må det på baggrund af tabel 1 konkluderes, at forskellene mellem de regionale og interregionale multiplikatorer er forholdsvis beskedne. De regionale multiplikatorer øges således med 7-17 pct. med de valgte parameterværdier, når feedback-effekten tillægges disse.

En øget offentlig aktivitet udgør således en stimulans af indkomst og beskæftigelse i den regionale økonomi dels via den direkte effekt, og dels via afledte multiplikatoreffekter. Der kan dog anføres 2 hovedproblemer i forbindelse med regional stabiliseringspolitik.

For det første kan en ekspansion af de offentlige udgifter i en region med overskudsudbud af arbejdskraft være mindre effektiv af forskellige årsager. De væsentligste årsager er en lav tilbøjelighed til at forbruge lokalt producerede varer og tjenester, en høj marginal indkomstbeskatning samt pendling mellem regionerne. Herudover kan eventuelle tab af overførselsindkomster (fra staten til den betragtede region, f.eks. arbejdsløshedsunderstøttelse) ved en forøgelse inden for den kommunale sektor sammen med ovenstående betyde, at det ikke er muligt at øge den regionale indkomst ad denne vej.

Tabel 1. Regionale og interregionale multiplikatorer ved alternative importkvoter (1).

	m _ø								k _r index		
	.3 index		.4 index		.5 index		.6 index				
m _r	.5	1.34	107	1.36	109	1.39	111	1.41	113	1.25	100
	.6	1.28	109	1.30	110	1.33	113	1.35	114	1.18	100
	.7	1.21	109	1.24	112	1.26	114	1.29	116	1.11	100
	.8	1.15	110	1.18	112	1.21	115	1.23	117	1.05	100
k _ø		1.43		1.33		1.25		1.18			

(1): Multiplikationerne er beregnet ud fra $c = .9$ og $t = .5$ i alle regioner. Bemærk, at $m_\emptyset$ antages generelt at være mindre end m_r , idet $m_\emptyset$ vedrører et betydeligt større område.

Øget kommunal aktivitet kan med andre ord være et ineffektivt middel til at øge den regionale indkomst.

For det andet kan der være betydelige og måske uønskede »spillover« effekter til andre regioner ved en ekspansion i en region med stor arbejdsløshed. Hvis f.eks. der er fuld beskæftigelse i visse regioner og betydelig arbejdsløshed i andre regioner, kan det være vanskeligt/umuligt at frembringe en ekspansion i regionerne med overskudsudbud af arbejdskraft, uden at dette medfører et inflationært pres i regionerne med fuld beskæftigelse. Dette dilemma afhænger af, hvor betydelige »lækagerne« (import og pendling) i den regionale multiplikatorproces er.

Som et aktuelt indlæg i debatten om nedsat arbejdstid (som et middel til at nedbringe arbejdsløsheden), kan det hævdes, at store regionale arbejdsløshedsforskelle kan betyde, at nedsat arbejdstid medfører mangel på arbejdskraft i visse regioner og dermed et inflationært pres.

En ekspansiv regional finanspolitik kan således medføre uønskede effekter, hvis der eksisterer store regionale arbejdsløshedsforskelle.

IV. Regional arbejdsløshed Målemetoder

I det følgende redegøres der for forskellige statistiske metoder, som kan anvendes til at besvare spørgsmålet om der findes et regionalt arbejdsløshedsproblem i Danmark, og i givet fald, hvordan dette har udviklet sig under 1970'ernes arbejdsløhedskrise.

I tabel 2 er de regionale arbejdsløshedsprocenter for heltidsforsikrede angivet for perioden 1974-1982²⁾. Et oplagt mål for spredningen i den regionale arbejds-

løshed er standardafvigelsen (S), der kan beregnes som:

$$S^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{r=1}^n (u_r - \bar{u})^2 \quad (5)$$

hvor

n er antal regioner

$\bar{u}$ er det aritmetiske gennemsnit af de regionale arbejdsløshedsprocenter

u_r er regional arbejdsløshedsprocent i region r.

Da standardafvigelsen afhænger af arbejdsløshedsprocenternes niveau, er det ikke muligt at vurdere udviklingen i de regionale arbejdsløshedsprocenters spredning ved at sammenligne spredningen i de forskellige år. Hvis relative regionale arbejdsløshedsprocenter (regionale arbejdsløshedsprocenter i forhold til nationale arbejdsløshedsprocenter) anvendes ved beregningen af standardafvigelserne, bliver disse imidlertid sammenlignelige over tiden.

Standardberegnet arbejdsløshed

Arbejdsløsheden varierer betydeligt mellem de forskellige arbejdsløhedskasser (A-kasser), bl.a. fordi visse erhverv er mere konjunkturfølsomme end andre. Derfor kan regionale arbejdsløshedsforskelle hænge sammen med regionale forskelle i arbejdsstyrkens fordeling på A-kasser. Med henblik på at opgøre den betydning arbejdsstyrkens regionale fordeling på A-kasser har for de regionale arbejdsløshedsforskelle, kan der foretages en standardberegning af de regionale arbejdsløshedsprocenter, hvor andelen af de forsikrede i en given A-kasse antages at være den samme i alle regioner. De regionale arbejdsløshedsprocenter (U_r) og de standardbregnede arbejdsløshedsprocenter (S_r) kan beregnes som:

$$U_r = \sum_{i=1}^m U_{ri} \frac{L_{ri}}{L_r} \quad (6)$$

$$S_r = \sum_{i=1}^m U_{ri} \frac{\sum_{r=1}^n L_{ri}}{\sum_{r=1}^n L_r} \quad (7)$$

hvor

U_{ri} er arbejdsløshedsprocenten i A-kasse (i) i region (r),

L_{ri} er arbejdsstyrken i A-kasse (i) i region (r),

L_r er arbejdsstyrken i region (r),

m er antal A-kasser,

n er antal regioner.

En sådan standardberegning af arbejdsløsheden kan afklare om de regionale arbejdsløshedsforskelle er et generelt problem eller, om det regionale arbejdsløshedsproblem kan karakteriseres som et »strukturelt« fænomen.

Denne standardberegning af de regionale arbejdsløshedsprocenter kan også foretages m.h.t. arbejdsstyrkens regionale fordeling på aldersklasser, da arbejdsløsheden varierer betydeligt mellem forskellige aldersgrupper.

Standardberegning af de regionale arbejdsløshedsprocenter kan være relevant som baggrund for udformningen af en effektiv økonomisk politik, der sigter på at reducere regionale arbejdsløshedsforskelle.

Statistiske modeller

Det altafgørende problem i regionaløkonomiske analyser er manglen på disaggregerede data. Oplysninger om vigtige forhold som f.eks. produktion, eksport, import, forbrug m.v. findes som regel kun på nationalt niveau. Dette lægger en betydelig begrænsning på muligheden for at forklare årsagerne til regionale arbejds-

Tabel 2. Regionale arbejdsløshedsprocenter 1974-1982 for heltidsforsikrede.

Amtskommune	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Københavns m.v.	3.8	8.6	8.9	9.9	10.4	8.7	8.3	10.2	10.5
Frederiksborg	4.5	9.5	9.6	10.3	11.3	7.1	7.0	9.1	9.4
Roskilde	5.6	12.4	10.3	10.9	11.0	6.3	6.8	9.2	9.0
Hovedstadsregionen	4.0	8.9	9.0	10.0	10.5	8.1	7.9	9.9	10.1
Vestsjællands	7.2	14.3	13.0	13.8	14.5	10.7	11.3	15.6	15.8
Storstrøms	6.0	12.4	11.3	13.1	14.0	10.0	10.8	14.0	14.5
Bornholms	5.2	10.0	8.4	9.8	13.2	10.1	10.7	12.3	12.5
Fyns	5.8	12.8	11.8	13.7	15.4	11.4	12.1	15.4	15.5
Sønderjyllands	3.7	9.2	8.2	8.9	10.8	8.4	9.2	13.9	14.6
Ribe	4.8	10.6	9.6	11.3	13.4	11.2	12.6	15.1	14.2
Vejle	5.9	14.5	11.4	12.2	13.3	9.6	10.8	14.8	14.6
Ringkøbing	5.9	10.9	7.3	9.3	10.7	9.8	11.5	15.1	14.0
Århus	5.2	11.7	9.5	11.9	13.4	10.9	11.3	14.2	14.2
Viborg	7.3	13.3	9.8	12.0	13.7	11.1	12.8	16.5	15.5
Nordjyllands	8.3	14.9	13.8	16.5	17.7	12.9	13.5	17.6	17.4
Hele landet	5.2	11.0	10.0	11.4	12.4	9.9	10.4	13.4	13.4

Anm.: Arbejdsløshedsprocenterne før 1979 er beregnet som gennemsnittet af ugentlige opgørelser, hvorimod arbejdsløshedsprocenterne efter 1979 er beregnet som gennemsnittet af månedlige opgørelser.

Københavns m.v. består af København og Frederiksberg kommuner samt Københavns amt.

Kilder: Arbejdsmarkedsstatistik og arbejdsløshedsstatistik, diverse årgange, Danmarks Statistik.

løshedsforskelle. Det kan derfor være nødvendigt at anvende mere utraditionelle analysemetoder, hvis man vil forsøge at forklare årsagerne til regionale arbejdsløshedsforskelle.

En metode til at beskrive regionernes forskellige følsomhed overfor ændringer i den generelle økonomiske aktivitet (konjunkturerne), kan være en simpel regressionsanalyse, hvor ændringer i den nationale arbejdsløshedsprocent er uafhængig variabel, mens ændringer i den regionale arbejdsløshedsprocent er afhængig variabel, dvs.:

$$r_t \div r_{t+1} = a + b(n_t \div n_{t+1}) \quad (8)$$

hvor

r_t = arbejdsløshedsprocent i region r på tidspunkt t ,

n_t = arbejdsløshedsprocent i nationen på tidspunkt t ,

b = konjunkturfølsomhed,

a = konjunktur-uafhængig ændring i den regionale arbejdsløshedsprocent.

Det er i denne model forudsat, at udviklingen i det generelle arbejdsløshedsniveau afspejler udviklingen i konjunkturerne og dermed udviklingen i efterspørgslen efter arbejdskraft. Denne metode kan anvendes til at estimere konjunkturkomponenten i arbejdsløsheden i de forskellige regioner m.h.p. at af/bekræfte hypotesen om, at de regionale arbejdsløshedsforskelle kan afklares ved forskelle i regionernes konjunkturfølsomhed.

Brechlings model (Brechling, 1967) til forklaring af den regionale arbejdsløshed er mere avanceret end den ovenstående simple regressionsanalyse. Det antages, at den regionale arbejdsløshed i region r på tidspunkt t kan opdeles i 3 komponenter, d.v.s.:

$$U_{rt} = N_{rt} S_{rt} R_{rt} \quad (9)$$

hvor

U = den regionale arbejdsløshedsprocent,

N = den nationale cykliske komponent af U ,

S = den strukturelle komponent af U ,

R = den regionale cykliske komponent af U .

Den del af en regions arbejdsløshed, som kan henføres til det nationaløkonomiske aktivitetsniveau, betegnes som den nationale cykliske komponent. Dette aktivitetsniveau bestemmes af såvel de internationale konjunkturer som af regeringens økonomiske politik. Hvis den nationale arbejdsløshedsprocent anvendes som proxy-variabel for den nationale cykliske komponent haves³⁾:

$$N_{rt} = U_{nt}^a \quad (10)$$

hvor

a = konjunkturfølsomhed

U_n = national arbejdsløshedsprocent

Den strukturelle komponent af den regionale arbejdsløshed, som er specifik for hver region, kan være konstant eller voksende/aftagende (eventuelt accelererende/desaccelererende, jvf. t^2 nedenfor) over tiden. Årsagerne til denne del af den regionale arbejdsløshed kan bl.a. findes i erhvervsspecialiseringen, arbejdsstyrkens sammensætning mht. køn, alder, kvalifikationer mv., samt størrelsen af den regionale multiplikator. Den strukturelle komponent kan udtrykkes som:

$$S_{rt} = C_r e^{(b_r t + c_r t^2)} \quad (11)$$

hvor

C = den strukturelle komponent på tidspunkt 0,

b, c = parametre, hvorved S_r kan vokse/aftage og accelerere/desaccelerere med tiden,

e = eksponentialfunktionen.

Den regionale cykliske komponent be-

stemmes af svingningerne i de aktiviteter, der dominerer den pågældende region. Da der kan være utallige årsager til denne komponent, afhængig af de regionale forhold, bestemmes den regionale cykliske komponent som residualet. Ud fra ligning (9) - (11) kan den regionale arbejdsløshedsprocent udtrykkes som:

$$U_{rt} = U_{nt}^{ar} C_{re} (b_{rt} + c_{rt}^2) R_{rt} \quad (12)$$

V. Udviklingen i de regionale arbejdsløshedsforskelle 1974-1982

I begyndelsen af 1970'erne var de fleste regionale arbejdsmarkeder i Danmark karakteriseret ved næsten fuld beskæftigelse med arbejdsløshedsprocenter på 2-4 pct. Kun i Nordjylland og i mindre udstrækning i Viborg, på Bornholm og Lolland-Falster kunne man tale om arbejdsløshed som et væsentligt problem. Denne situation ændredes drastisk i løbet af 1974 med en betydelig stigning i arbejdsløsheden i alle landets regioner. Som det fremgår af

udviklingen i de regionale arbejdsløshedsprocenter i tabel 2, har der i perioden 1974-1982 været tale om en vedvarende høj arbejdsløshed i alle landets regioner. Arbejdsløshed blev dermed også et nationalt problem, hvor det i begyndelsen af 1970'erne kun var et regionalt problem.

Ser man nærmere på udviklingen i de regionale arbejdsløshedsprocenters variation fra 1974 til 1982, kan det konstateres, at der stadig er visse regioner, der er relativt hårdt ramt af arbejdsløshed. De absolutte forskelle i arbejdsløshedsprocenterne imellem regionerne er øget i løbet af perioden, hvilket ikke er tilfældet for de regionale forskelle i den relative arbejdsløshedsprocent j.v.f. tabel 3. De relative regionale arbejdsløshedsprocenter er forholdsvis stabile i perioden 1974-1982. Kun i Sønderjylland, Vejle og Roskilde forekommer der store ændringer i de relative arbejdsløshedsprocenter.

I 1974, som var det første år med betydelig arbejdsløshed i 1970'erne, var den regionale spredning i arbejdsløsheden

Tabel 3. Regionale arbejdsløshedsprocenter 1974-1982 for heltidsforsikrede. Index (hele landet = 100).

Amtskommune	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Københavns m.v.	73	78	89	87	84	88	80	76	78
Frederiksborg	87	86	96	90	91	72	67	68	70
Roskilde	108	113	103	96	89	64	65	69	67
Hovedstadsregionen	77	81	90	88	85	82	76	74	75
Vestsjællands	138	130	130	121	117	108	109	116	118
Storstrøms	115	113	113	115	113	101	104	104	108
Bornholms	100	91	84	86	106	102	103	92	93
Fyns	112	116	118	120	124	115	116	115	116
Sønderjyllands	71	84	82	78	87	85	88	104	109
Ribe	92	96	96	99	108	113	121	113	106
Vejle	113	132	114	107	107	97	104	110	109
Ringkøbing	113	99	73	82	86	99	111	113	104
Århus	100	106	95	104	108	110	109	106	106
Viborg	140	121	98	105	110	112	123	123	116
Nordjyllands	160	135	138	145	143	130	130	131	130
Hele landet	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Standard afvigelse ..	25,0	18,7	18,5	18,4	16,7	17,7	20,1	19,6	18,6

større end i de efterfølgende år (j.v.f. tabel 3). Den regionale spredning i arbejdsløshedsprocenterne har i perioden 1975 til 1982 stort set været uændret.

Vedrørende udviklingen i de kønsspecifikke regionale arbejdsløshedsprocenter er det karakteristisk, at arbejdsløshedsprocenten er større blandt kvinder end blandt mænd i perioden 1974-1982. Endvidere har spredningen i de relative regionale arbejdsløshedsprocenter været stigende/faldende siden 1974 for henholdsvis kvinder og mænds vedkommende. I 1982 var denne spredning 40 pct. større blandt kvinder end blandt mænd (se Morsing, 1983).

Sammenfattende må det konkluderes, at det regionale arbejdsløshedsproblem ikke er mindsket i takt med den generelle stigning i arbejdsløsheden siden 1974.

Arbejdsstyrkens sammensætning

Hvis arbejdsstyrken er ens fordelt på A-kasser og aldersgrupper i alle landets regioner, vil de regionale arbejdsløshedsforskelle blive mindre (j.v.f. tabel 4). Arbejdsløsheden vil således være større i de regioner, der har arbejdsløshedsprocenter under landsgennemsnittet, specielt gælder dette for Hovedstadsregionen. Derimod vil de særlig arbejdsløshedsudsatte regioner - Nordjylland, Viborg, Vestsjælland og Fyn - have en lavere arbejdsløshedsprocent ved en mere ligelig fordeling af arbejdsstyrken.

Den regionale spredning i den relative arbejdsløshedsprocent reduceres dog kun med op til 15 pct. ved standardberegning af arbejdsløshedsprocenten. De regionale arbejdsløshedsforskelle må derfor karakteriseres som et reelt problem.

Tabel 4. Relative regionale arbejdsløshedsprocenter for samtlige forsikrede, samt ændringerne i disse ved standardberegning m.h.t. arbejdsstyrkens sammensætning på A-kasser og aldersklasser i 1979 og 1982.

Amtskommune	1979			1982		
	niveau	ændring ved:		niveau	ændring ved:	
		A-kasse	alder		A-kasse	alder
Københavns m.v.	85	+4	+1	76	+6	+1
Frederiksborg	73	—	+2	71	+2	+3
Roskilde	65	+2	+3	68	+3	+3
Vestsjællands	109	÷5	÷1	118	÷7	—
Storstrøms	102	÷4	—	108	÷6	÷1
Bornholms	106	÷5	+2	95	÷7	+1
Fyns	116	÷1	÷1	116	÷3	—
Sønderjyllands	89	÷1	÷2	111	÷5	÷2
Ribe	115	÷6	÷3	107	÷6	÷3
Vejle	98	÷1	÷1	110	÷2	÷1
Ringkøbing	102	—	÷3	105	+1	+1
Århus	110	+2	÷1	106	+3	÷1
Viborg	112	÷4	÷3	116	÷5	÷2
Nordjyllands	132	÷2	÷2	131	÷6	÷2
Standard afvigelse	17,8	÷0,7	÷0,8	18,4	÷2,1	÷0,7

Anm.: Ændringen i den relative regionale arbejdsløshedsprocent beregnes som den standardberegnete minus den faktiske regionale arbejdsløshedsprocent.

Regional konjunkturfølsomhed

I det følgende er Brechlings model til forklaring af de regionale arbejdsløshedsforskelle estimeret med kvartalsvise data for arbejdsløsheden blandt heltidsforsikrede 1974-1982 for hver region.

Den anvendte estimationsligning kan udtrykkes som:

$$\ln U_{rt} = k_r + a_r \ln U_{nt} + b_{rt} + c_{rt}^2 + d_{1r}K_1 + d_{3r}K_3 + d_{4r}K_4 + E_{rt} \quad (13)$$

hvor

$k_r = \ln C_r$

K_1 = dummy-variabel for 1. kvartal (januar-marts),

K_3 = dummy-variabel for 3. kvartal (juli-september),

K_4 = dummy-variabel for 4. kvartal (oktober-december).

$\ln$ = den naturlige logaritme, $E = \ln R$.

Da modellen er estimeret med kvartalsvise data indgår der 3 dummy-variable - der antager værdien 0 eller 1 - som skal opfange eventuelle sæsonsvingninger i arbejdsløsheden. Estimationen af modellen er baseret på 35 observationer fra 2. kvartal 1974 til 4. kvartal 1982 for hver region.

De kvartalsvise arbejdsløshedsprocenter er beregnet som gennemsnittet af de månedlige opgørelser.

I tabel 5 er de vigtigste estimationsresultater af GLS (Generalized Least Squares) regressioner af ligning (13) angivet for heltidsforsikrede for hver region for mænd, kvinder og i alt. Determinationskoefficienterne (forklaringsgraderne) er i næsten alle tilfælde meget tæt på en.

De regioner hvor konjunkturfølsomheden er signifikant større end 1, er geografisk koncentreret i Syd- og Østjylland og på Fyn, samt i yderamterne i Hovedstadsregionen. Kun i Nordjylland og i København m.v. kan der konstateres en konjunkturfølsomhed signifikant mindre end 1.

Den relativt store arbejdsløshed i Nordjylland, Viborg og Vestsjælland i perioden 1974-1982 kan ikke forklares ved, at disse regioner er specielt følsomme overfor ændringer i konjunkturerne. En eventuel stimulering af den generelle økonomiske aktivitet vil medføre en forholdsvis stor reduktion i arbejdsløsheden for kvinder i Hovedstadsregionen, og en forholds-

Tabel 5. Estimationsresultater af GLS-regressioner af ligning (13) med kvartalsvise data fra april 1974 til december 1982.

Amtskommune	Mænd		Kvinder		I alt	
	a_r	R^2	a_r	R^2	a_r	R^2
Københavns m.v.	.76	.97	1.19	.96	.89	.97
Frederiksborg	1.07	.97	1.60	.95	1.16	.97
Roskilde	1.31	.98	1.56	.97	1.37	.98
Vestsjællands	1.08	.98	.97	.99	1.03	.99
Storstrøms	1.06	.98	.96	.99	1.02	.99
Bornholms	1.24	.96	.35	.83	.98	.95
Fyns	1.11	.99	1.17	.99	1.11	.99
Sønderjyllands	1.43	.98	1.54	.99	1.40	.99
Ribe	1.05	.97	1.18	.99	1.10	.98
Vejle	1.36	.98	1.34	.98	1.35	.98
Ringkøbing	1.06	.90	.94	.90	.99	.90
Århus	1.08	.99	.95	.97	1.06	.98
Viborg	1.04	.94	.80	.89	.98	.93
Nordjyllands	.98	.97	.62	.98	.86	.98

vis lille reduktion i arbejdsløsheden blandt kvinder i Nordjylland. En generel stimulering af efterspørgslen efter arbejdskraft vil ifølge dette ikke betyde, at det regionale arbejdsløshedsproblem mindskes.

Regional strukturarbejdsløshed

Estimationsresultaterne af ligning (13) omregnet til faktiske tal for strukturarbejdsløsheden (S_r) er angivet i tabel 6 for 2. kvartal i 1974 og 4. kvartal i 1982. Hvis S_r er større end 1, betyder dette, at den regionale arbejdsløshed uafhængig af konjunkturerne er relativt høj.

De relativt meget arbejdsløshedsudsatte regioner (Nordjylland, Viborg og Vestsjælland) har alle en strukturkomponent, der er større end 1. Omvendt har yderamterne i Hovedstadsregionen, hvor arbejdsløsheden er relativ lav, en strukturkomponent betydeligt mindre end 1. De regionale arbejdsløshedsforskelle må således formodes at hænge sammen med visse strukturelle forskelle. Denne konklusion forstærkes, når de kønsspecifikke regionale

strukturkomponenter betragtes. Forskellene i strukturkomponenten er større blandt kvinder end blandt mænd, hvilket jo også gælder for de regionale arbejdsløshedsforskelle. Strukturarbejdsløsheden er blandt kvinder betydelig i Nordjylland, Viborg og Vestsjælland (alle regioner med forholdsvis høj arbejdsløshedsprocent). Herimod er strukturkomponenten blandt kvinder væsentlig mindre end 1 i hele Hovedstadsregionen og i Sydøstjylland (Sønderjylland, Ribe og Vejle). Disse resultater antyder, at de regionale arbejdsløshedsforskelle i høj grad hænger sammen med ikke-konjunkturbestemte forhold.

Kritik af Brechling's model

Det kan nævnes, at modellens forklaring på årsagerne til regionale arbejdsløshedsforskelle er »tom«. Det er således ikke nogen forklaring at konstatere, at de regionale arbejdsløshedsforskelle skyldes varierende konjunkturfølsomhed og strukturarbejdsløshed. Man må spørge: »Hvilke faktorer determinerer konjunkturfølsom-

Tabel 6. Den regionale strukturkomponent i 2. kvartal 1974 og 4. kvartal 1982 fordelt på mænd, kvinder og i alt.

Amtskommune	Mænd		Kvinder		I alt	
	1974	1982	1974	1982	1974	1982
Københavns m.v.	1.22	1.53	.43	.36	.93	.96
Frederiksborg	.84	.56	.23	.13	.68	.43
Roskilde	.81	.25	.26	.15	.63	.26
Vestsjællands	1.41	1.36	1.25	1.30	1.42	1.13
Storstrøms	1.14	.90	1.13	1.47	1.24	1.09
Bornholms	.44	.44	1.01	1.56	.76	.89
Fyns	.86	.86	.86	.79	.88	.87
Sønderjyllands	.84	1.02	.28	.30	.40	.48
Ribe	.69	.90	.54	.73	.67	.87
Vejle	.58	.44	.75	1.15	.64	.46
Ringkøbing	.81	1.11	1.31	1.31	.99	1.26
Århus	.80	.85	1.07	1.26	1.13	1.61
Viborg	1.14	1.21	1.87	2.04	1.32	1.33
Nordjyllands	1.53	1.22	3.57	3.79	1.97	2.27

heden og den regionale strukturarbejds-løshed?«.

Den regionale strukturarbejdsløshed kan i Brechlings model være udtryk for en vedvarende mangel på efterspørgsel efter arbejdskraft i visse regioner, hvorved regionale forskelle i efterspørgslen efter varer og tjenester kan være årsag til de regionale arbejdsløshedsforskelle. Det »strukturelle« kan således bestå i, at visse regioner har en vedvarende mangel på endelig efterspørgsel, f.eks. som følge af en lav indkomstmultiplikator.

Et andet problem er antagelsen om, at den nationale arbejdsløshedsprocent er uafhængig variabel, mens den regionale arbejdsløshedsprocent er afhængig variabel. Da den nationale arbejdsløshedsprocent bestemmes ved en sammenvejning af de regionale arbejdsløshedsprocenter, eksisterer der et identifikationsproblem i denne model.

VI. Afslutning

Analyserne af den regionale udvikling i arbejdsløsheden viste, at det regionale arbejdsløshedsproblem ikke er mindsket i takt med den generelle stigning i arbejdsløsheden siden 1974. De regioner der er relativt hårdt ramt af arbejdsløshed er Nordjylland, Viborg, Vestsjælland og Fyn.

De regionale arbejdsløshedsforskelle synes at være uafhængige af den generelle konjunkturudvikling. Derfor må en regionalpolitisk indsats til fremme af beskæftigelsen i de særligt arbejdsløshedsudsatte regioner anses for lige så påtrængende i dag som under de gode konjunkturer i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne. En generel og omfattende stimulering af efterspørgslen vil formentlig ikke medføre en reduktion af det regionale arbejdsløshedsproblem, da en sådan

politik forholdsvis set vil gavne regioner med lav arbejdsløshed mest, dvs. Hovedstadsregionen. Det er derfor vigtigt, at en stimulering af efterspørgslen er regions-specifik, hvis man ønsker at reducere de regionale arbejdsløshedsforskelle.

I disse »sparetider« kan problemstillingen også vendes om, idet man kan hævde, at ud fra en regionalpolitisk synsvinkel (ønske om større lighed imellem regionerne) bør besparelser på de kommunale bloktilskud ikke foretages i de særligt arbejdsløshedsudsatte regioner.

Endvidere kan man stille det spørgsmål, om ikke arbejdsløshedsniveauet bør indgå i beregningen af de kommunale bloktilskud, da det her er påvist, at der eksisterer store og vedvarende regionale arbejdsløshedsforskelle i Danmark.

Amtskommunal finanspolitik kan være et effektivt virkemiddel m.h.p. at nedbringe arbejdsløsheden i særligt arbejdsløshedsudsatte regioner. Kravet om at amtskommunernes driftsudgifter skal finansieres via skatteudskrivning, fratager imidlertid i praksis amtskommunerne (og kommunerne) denne mulighed for at varetage regionale beskæftigelseshensyn, da skattefinansieringen vil have en kontraktiv indvirkning på indkomst- og beskæftigelsesudviklingen.

Specielt for de ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i (amts)kommuner til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden må det anses for tvivlsomt, om disse kan karakteriseres som konjunkturstimulerende. De umiddelbare beskæftigelseseffekter skal nemlig ses i forhold til de afledte beskæftigelseseffekter, der følger af den kontraktive finanseffekt, som skattefinansieringen af udgifterne ved ordningen resulterer i.

(Amts)Kommunernes mulighed for at varetage lokale og regionale beskæftigelseshensyn er derfor meget begrænset.

(Amts)kommunerne kan ikke direkte tilskynde det private erhvervsliv til at øge arbejdskraftforbruget i særligt arbejdsløshedsudsatte områder, grundet de snævre grænser for lovlig kommunal virksomhed fastlagt i kommunalfuldmagten m.v.

Den såkaldte decentralisering af beskæftigelsespolitikken i forbindelse med bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden er mere udtryk for en finansiell decentralisering end en egentlig uddelegering af såvel kompetence som økonomisk ansvar til (amts)kommunerne.

Konklusionen er derfor, at ud fra et regionalpolitisk synspunkt bør staten undgå en yderligere inddragelse af (amts)kommunerne i beskæftigelsespolitikken, eller også må de snævre grænser for lovlige (amts)kommunale virkemidler i beskæftigelsespolitikken nedbrydes.

Fodnoter:

- 1) Se kommunalstatistiske meddelelser, 1982 04-15, Kommunernes Landsforening.
- 2) Det er først ved indførelsen af CRAM-statistikken i januar 1979, at der foreligger detaljerede arbejdsløshedsdata. For perioden før 1979 er der kun publiceret amtskommunale data efter 1974.
- 3) Der kan let indføres et time-lag eller -lead i ligning (12), men dette er udeladt for at lette fremstillingen.

Litteratur:

- Armstrong, H. and Taylor, J. 1978: »Regional economic policy and its analysis«, University of Lancaster, Southampton.
- Brechling, F. 1967: »Trends and cycles in british regional unemployment«, Oxford Economic Papers, p. 1-21.
- Martin, R.L. 1981: »Regional wage inflation and unemployment«, Pion Ltd. London.
- Morsing, G. (1983): »Regionale arbejdsløshedsforskelle og (amts)kommunal beskæftigelsespolitik«, Stor opgave i forbindelse med afslutningen af cand. polit.-studiet på Københavns Universitets Økonomiske Institut.
- Thirlwall, A.P. 1966: »Regional unemployment as a cyclical phenomenon«, Scottish Journal of Political Economy, p. 205-219.
- Thirlwall, A.P. 1975: »Regional growth and unemployment in the United Kingdom«, The Macmillan Press Ltd., London.
- Westergård-Nielsen, Niels C. 1982: »Arbejdsløsheds og beskæftigelses regionale struktur 1948-1978«, Aarhus Universitets Økonomiske Institut.